

TÄHEKE

ISSN 0134—2266

NR.1 1983

Kolm kallist sõna

JUTA RENZER

Ma räägin sulle kolm väikest lugu.

Kaks korda kuus, kolmapäeviti, seisab Teet pargis ühe teeraja alguses ja küsib tulijatelt — Ivikalt, Aarelt, Maielt ja teistelt oma rühmakaaslastelt — range moega: «Parool!» Ja nemad vastavad, nagu parajasti selleks korraks otsustatud: «Leek!», «Löke!» või «Sõprus!». Siis minnakse langenud sõjameestele püstitatud mälestusmärgi juurde. Kastetakse lilli, rehitsetakse, pühitakse, roogitakse lund või pannakse vaasi suuri käbidega oksa. Oleneb aastaajast. Aga nägus ja korras on siin alati. Ütle mata ja käskimata. Enne lahkumist panevad pioneerid tööriistad kõrvale, seisavad hetke vaikides. Mõnikord loeb Ivika luuletuse. Lõpuks tõusevad käed pioneerisaluudiks. Nii on iga kord.

Teine looke on Annest ja Leilast. Anne elab Tallinnas, Leila Gruusias, Tbilisis. Mullu pioneerilaagris, kui Leila Eestis puhkas, nad sõbrunesid. Elasid ühes toas, magasid kõrvuti voodites, käisid igal pool üheskoos. Kui Leila koju sõitma hakkas, kinkis ta oma tillukese mängukutsu Annele. Anne andis ära oma lemmiku, pisikese nuku Mälliisi. Nüüd käivad kirjad Tbilisi ja Tallinna vahet. Ega need pikad ole, kuid iga kord on ümbrikus midagi huvitavat: foto, postkaart, kuivatatud lilleõis, joonistus, rahvariides pabernukk. Iga

kirjake on killuke Eestimaast või Gruusiast kingituseks sõbrale. Mõlemad tüdrukud õpivad hoolega vene keelt, et uuel kohtumisel saaks teineteisega rohkem rääkida ning et kirjadki pikemad tuleksid.

Adeli lugu algas joonistusest. Sellel olid kõrge aed, hurtsikud, lagunenenud majad ja telgid. Ülal pilvede vahel lendas lind, kelle tiivale oli tüdruk kirjutanud oma nime — Adel. Linnuna tahtis Adel siit, Palestiina põgenike laagrist, ära lennata. Adeli joonistuse viis üks ajakirjanik laagrist välja ja see trükiti postkaardile. «Palestiina lastel pole kodu, kodumaad, kooli, arsti, mänguasju, raamatuid,» oli kirjutatud kaardile. «Nad vajavad abi!»

Marika, Ester, Ivo, Peeter ja teised, kes seda kaarti nägid, tahtsid Adeli aidata. Kogu malev kodus, heegeldas, tikkis, hõoveldas, meisterdas. Kokku sai mitusada ilusat käsitööd ning emad lisasid omalt poolt juurdegi. Kenasti korraldatud näitusmüügil ostis linnarahvas kõik tööd ära. Raha anti rahufondi, et saata Adeli-sugustele ravimeid, vihikuid, pliiaatseid, rõtvaid.

Need lood aitavad sul mõista, et pioneerid hoiavad au sees oma häid favasid, et neil jätkub alati timurihoolt, pojalikku tänutunnet oma kodupaiga ja tema inimeste vastu. Ja seda, et meie maa kõige kallim vara on nõukogude inimeste sõprus. Ka laste sõprus, nagu seda soovis Lenin. Olgu su sõber Moskvas, Kaukaasias, Kesk-Aasias või Kamtšatkal — sa saad temaga ikka rääkida, kui oskad hästi vene keelt. Õpi hoolega! Ning veel mõistad sedagi, et Nõukogudemaa lapsed soovivad rahu, võtavad südamesse võõrast muret, ruttavad vennalikult appi oma eakaaslastele kõikjal maailmas. Seepärast on pioneeridele väga kallid need kolm sõna:

ustavus,

sõprus,

vendlus.

1500-aastases Kiievis

Kolm venda ja õde sõudsid mööda Dnepri jõe.

«Vaadake!» hüüdis järsku vanem vend Kii. «Siia kõrgele kaldale ehitame linna!»

Jäidki vennaksed Kii, Ššek ja Horiv ning nende imekaunis õde Lõbed Dnepri paremale kaldale elama ning hakkasid linna rajama. Linnale andsid nad vanema venna auks nime Kiiev. Nooremate vended järgi said nime mäed Ššekavitsa ja Horevitsa. Läbi linna voolava jõe aga nimetasid nad Lõbediks.

See oli 1500 aastat tagasi. Nii pajatab legend.

Kiievi Pioneeride ja Koolinoorte Paleesse jõudsin päraslõunal. Kõikides tubades ja suures saalis askeldasid lapsed. Nad võimlesid, tantsisid, laulsid, istutasid taimi, õmblesid kleite, mängisid pille. Noored kosmonaudid tõmbasid skafandreid selga. Väikesed näitlejad harjutasid nukunäidendit. Kunstiringi liikmed Oleksa, Nataša ja Andrii aga näitasid mulle oma pilte. Oleksa oli joonistanud Kiievi olümpiastaadioni, Pioneeride pargi pikad alleed ja purskkaevud. Nataša piltidel olid õitsvad aprikoosi- ja mureliaiad, suured päevalillekroonid ning küpsed viina-

Pildistanud VELLO NEEMOJA

marjakobarad. Andrii oli maalinud ääretu viljapõllu ja värvis parajasti kombaini.

«Niisugune on meie Ukraina,» ütlesid lapsed.

1980. aastal, kui Tallinnas toimus olümpia purjeregatt, elasid kiiev-

lased kaasa olümpia jalgpallimängudele. Selleks ajaks valmis tohutu suur ringikujuline staadion, kuhu korraga mahub 104 tuhat pealtvaatajat. Mina käisin tühjal staadionil. Ronisin kõige kõrgemale istme-reale ja vaatasin alla. Rohelisel murul ja jooksuradadei treenisid

sportlased. Sealt ülevalt paistsid nad nagu sipelgad.

Eriti suured ja ilusad purskkaevud on Kiievi peatänaval Kreštšatikul. Veejoad tõusevad kõrgele-kõrgele ja pritsivad kaugele ümberringi väikseid piisku. Justkui uduvihma sajab. Öhtul aga süttivad tuled ja purskkaevu juures on nagu muinasjuturiigis. Vesi sädeleb viikerkaarevärvides. On tunne, et kohe tuleb vetevalitseja Neptun.

Kiiev on üks rohelisemaid linnu maailmas. Suured pargid laiuvad linna südames ja Dnepri mõlemal kaldal. Ka uutes elamurajoonides istutatakse usinalt puid. Laste head sõbrad oravad hüppavad oksalt oksale ja tulevad julgelt pihule küpsiseid krõbistama.

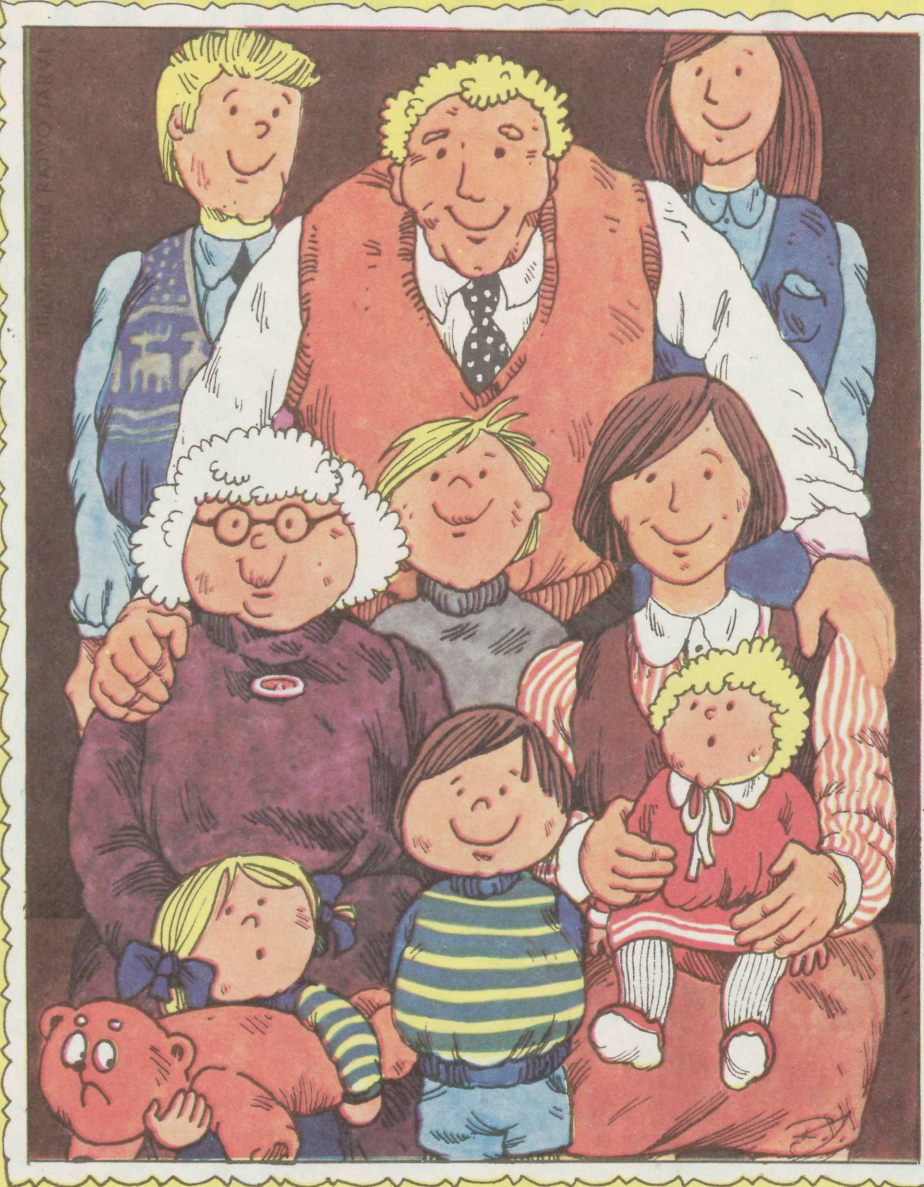
Oli sügis ja pargiteedele lehekulla sisse potsatasid kastanimunad. Need olid nii suured ja ilusad, et korjasin neid koju kaasa.

Selles ilusas ja lahkes linnas elab üle kahe miljoni inimese, peaaegu kaks korda rohkem kui Eestis. Elanike arvu poolest on Ukraina NSV pealinn Nõukogude Liidu linnade seas kolmandal kohal.

AGNES JÜRGENS

Suures peres

Kui Väino ja Gunnar lõunaks koolist koju tulevad, on vanaemal hea meel. Gunnar tuleb lauta appi loomi talitama. Kahele lehmale annab ikka joogivett tassida, kahe ämbriga ja vahel kohe mitu korda. Väino jääb selleks ajaks tuppa. Pere kõige noorema — aastase Sille — võib rahus vanema venna hoolde usaldada. Väino tuleku üle rõõmustab Sille kõige rohkem. Vend võtab sülle ja teeb opä. Tihti tuleb vahele väike õnnetus — määrjad püksid. Nende vahetamine kuivade vastu käib Väino käes kähku. Siis mängib Väino klaveril «Tibutantsu» ja Sille tantsib, kui tuju on. Alati tantsutuju ei ole. Kuueaastane Maidu ja kolmene Pille sätivad endid ka klaveri juurde. Mängu on hea kuulata ja Sille tantsib nii naljakalt. «Tibutantsu» oskavad kõik lapsed. Vanem öde Elle õpetas. Selle õppimine meeldis Pillele ja Maidule küll. Elle oskab üldse palju asju. Maidule õpetab ta lugemist. Lugemine Maidule nii hästi ei meeldi. Aga ta teab, et peab. Sügisel saab temastki koolipoiss. Sellepärast istub ta vahel nurgas, aabiits pihus, ja pusib ise veerida. Kui Elle juba kodus on, võib vanaema pisut puhata. Tema vaatab, et kõik lapsed söönud saaksid. Laua koristamine käib mitme peale kähku. Ema tööpäevadel jääb toiduvalmistamine ka Elle õlgadele. Õhtusöögiks koguneb laua äärde üheksa inimest: ema, isa, vanaema ja kuus last. Räägitakse ära kõik päeva uudised. Pille kurdab, et Maidu teda lükanud. Maidu arvab, et Pille oli ise süüdi. Temal on hoopis suurem mure: vagunil tulid rattad alt ja kadusid ära. Kõhud täis, läheb Gunnar appi rattaid otsima, Väino seab korda konna jalad. Aga kanast ei käi kellegi

jõud üle, see ei hakkagi enam ja Ellet on veel vaja pilk kooli-
nökkima. raamatuisse heita. Väino õpib
Siis lähevad väiksemad lapsed Luunja Keskkooli kaheksandas,
telerist multifilmi vaatama. Väinol Elle kümnendas klassis. Vahel on

ja Ellet on veel vaja pilk kooli-
raamatuisse heita. Väino õpib
Luunja Keskkooli kaheksandas,
Elle kümnendas klassis. Vahel on

neil nii palju õppida, et õdede-
vendade jaoks jääb vähe aega.
Gunnar saab oma neljanda klassi
õppetükkidega varem valmis. Ega
kolmes väikses toas olegi nii
lihtne leida vaiksemat nurgakest.
Ent suures peres on väike sumin
kogu aeg, sellega on kõik harju-
nud. Emal pole ühegi lapse käest
vaja küsida, kas kõik on õpitud.
Elle, Väino ja Gunnar teavad:
õppimine on nende töö ja iga töö
peab korras olema. Nii on isa ja
ema õpetanud.

Kodused toimetused tehakse ühes-
koos ja suurema nurinata ära.
Suvel heinaajal on Gunnar ja Väino
juba mehe eest väljas. Puulõhku-
mine on täiesti poiste teha. Elle
laob riita. Peenarde rohimine
võetakse ema eestvõttel kätte ja
pole parata, tuleb poistelgi umb-
rohtu kitkuda. «Kui ikka rõõmsa
meelega toimetad, siis ei kipu
väsimus ka ligi,» ütleb ema. Rõõm-
sast meelest Koorbergide peres
puudus ei tule.

Koorbergide pere elab Tartu ra-
joonis Kaarli külas. Nende maja
seisab põllu ääres. Hommikuti
on kaugele näha, et tuli nende
köögiaknas süttib juba kella viie
paiku. «Suure pere ema peab oma
uneaega kokku hoidma,» arvab
asjast ema ise. Muidu ei jõua
kõigega valmis. Loomad on vaja
sööta, lehmaliõpsmine on rohkem
vanaema töö. Hommikusöök käib
kolmes vahetuses. Kõigepealt ema,
isa ja vanaema, siis koolilapsed
ja lõpuks Maidu, Pille ja Sille.
Kui kõik läinud, jääb majas üsna
vaikseks. Pille ja Maidu mängivad
peitust. Sille katsub kass Kitiga
sõprust sõlmida. Lõuna paiku
hakkavad Pille ja Maidu tihti
aknast välja vaatama: kas vennad
juba tulevad.

• VIIVI VARIKSAAR

ÜLESANNE KUUEST TEEDUST

45x TEET

TEEDU EMAL ON VÄIKE POEG TEET.
TEEDU VENNAL ON VÄIKEVEND TEET.
TEEDU LINNAVANAEMAL ON TÜTREPOEG TEET.
TEEDU MAAVANAEMAL ON POJAPOEG TEET.
TEEDU TÄDIL ON VENNAPOEG TEET.
TEEDU ONUL ON ÕEPOEG TEET.
KUI KÕIK KUUS TEETU KOKKU SAAVAD, ON TUBA
LUSTI JA LÄRMI TÄIS. POEG AJAB HUILATES VENDA
TAGA, TÜTREPOEG HARJUTAB LAUA PEALT HÜPPAMIST,
POJAPOEG KUKUB MAHA, SAAB HAIGET JA NUTAB,
VENNAPOEG UPITAB RIIULILT ISA RAAMATUID, ÕEPOEG
JONISTAB PASTAKAGA SEINALE AUTOSID. SIIS TULEB
EMA TUPPA JA ÜKSAINUS TEET SAAB RIIELDA. MILLINE!

TIIA TOOMET

TEET KUS SA OLED TULE SIIA TEET VAATA TEET
ÄRA VÕTA TEET PANE TAGASI TEET ÄRA LOOBI
TEET KORJA KOKKU TEET KUULA MIND TEET ÄRA
MINE TEET ÄRA RONI TEET ÄRA KUKU TEET ÄRA
KISU TEET ÄRA SODI TEET MIKS SA EI KUULA TEET
MIS SA TEGID TEET OOTA TEET ÄRA NUTA TEET
LEPIME ÄRA TEET TUBLI TEET VAAT NII TEET EI
MITTE NII TEET ÄRA TEE TEET OI TEET ÄRA NAERA
TEET OLE TASEM TEET ÄRA JOO TEET SÕÖ TEET OLE
HEA LAPS TEET MIKS SA EI OLE HEA LAPS TEET
JÄTA MIND RAHULE TEET HILJA ON JUBA TEET
MAGAMA TEET PISSILE TEET PESEMA TEET PESEMA
TEET PESEMA TEET VOODISSE TEET VOODISSE TEET PEA
PADJALE TEET TEKI ALLA TEET JALAD KA TEKI ALLA
TEET KÄED KA TEKI ALLA TEET HEAD ÕÖD TEET ILUSAID
UNENÄGUSID TEET HOMSENI TEET

Illustreerinud PRIIT PÄRN

Tere

LEELO TUNGAL

LÄKS ÜKSINDA LAIA ILMA
ÜKS PISIKE TERE-TERE.
JA NIIVIISI TEMAST JÄI ILMA
ME VIISAKAS LASTEPERE.

UKSEL SEISAB ME PISIKE PIIGA,
EI ÜTLE EI A-D EGA I-D. . . .
AGA TERE LÄKS RONGIGA RIIGA,
SEAL KENASTI ÜTLES: «LABRIT!»

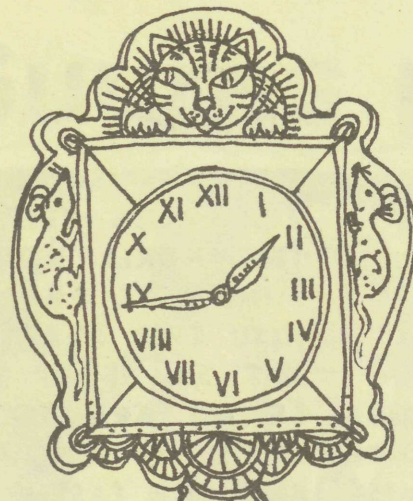
OSTIS PILETI, MOSKVASSE LENDAS
JA TERVITAS KÕIKI: «PRIVET!»
KODUS VAIKIVAD ÖDE-VENDA,
NAGU OLEKSID SUUD TÄIS NEIL VETT.

TERET OLLA AMEERIKAS NÄHTUD,
TA ÕELNUD SEAL: «HOW DO YOU DO!»
MEIE PERES — OH IMELIK NÄHTUS —
IGAL LAPSEL ON LUKKUS NÜÜD SUU . . .

KES MÄRKAB, ET ÜKSINDA HULGUB
ÜKS PISIKE TERE-TERE,
ÕELGU TALLE, ET TALLINNA TULGU —
SEAL ON TERETA KIMPUS ME PERE!

Piimasupp

PIIMASUPP SEE PIIDLEB LAST:
«MINE SAA NÜÜD ARU TAST —
SOE JA VALGE, VAHIB SEAL. . .
UIH, JA TAL ON NAHK KA PEAL!»

Kui ma kasvan suureks

KUI MA KUNAGI KASVAN SUUREKS,
JÄÄVAD VÄIKESEKS ISA JA EMA —
LAS NAD ELAVAD RÕOMSALT MU JUURES,
MA EI HAKKAGI TÕRELEMA,
KUI NAD LÕHUVAD SINISE TASSI
VÕI SIIS KOLLASE PARDIGA KRUUSI.
MA NEID NURKA SEEPÄRAST EI TASSI —
OSTAN KOGU AEG UUSI JA UUSI. . .

SIIS EMA SAAB KINDLASTI KURVAKS,
JA ISAL ON MUIDUGI HÄBI. . .
NII TEEKSIN MA KÜLL, AGA NURGAS
TULEB SEISTA VIST ELU LÄBI!

Oi heldeke!

OI HELDEKE — KALA ON JOOMATA!
TOAS LAIALI KILA JA KOLA!
JA VANNIST VEEL VÄLJA ON TOOMATA
PUUHOBUNE, SAAPAD JA TOLA!

OI HELDEKE — VAIP TULEB KLOPPIDA!
JA PLASTILIIN PLIIDI PEALT PESTA,
JA NÖUD KAPPI TAGASI TOPPIDA,
SEST KAUA SEE LAGA VÕIB KESTA!

OI HELDEKE — ENAM EI JAKSA TA,
AGA IKKA PEAB RABELEMA,
SEST KELL ON JU KOLMVEERAND KAKSSADA —
KOHE TULEVAD ISA JA EMA!

Teiste laste mänguasjad

TEISTE LASTE MÄNGUASJU
KATSUDA ON HIRMUS ÖDUS,
EHKKI SAMA ROOSA KASS JU
ON SUL ENESELGI KODUS.

OLGU TEISEL TÄPSELT SAMAD
KELL JA PALL JA KUMMIST KIKAS —
KÜLAS ON NAD ILUSAMAD,
VÕORAS LAPS NÄIB PURURIKAS.

PLEKIST KANNEL... PESUMASIN...
RONG... JA RATASTEGA EESEL!
MÕNI VÕORAS MÄNGUASI
MEENUB VAHEL SÜDAÕSSEL.

TUNNED VÕORA KODU LÖHNA.
MEEL ON KADE — TEE VÕI TINA!
NUKRALT NÄRID VANA, KÖHNA,
KALLI KAISUKARU NINA...

Koeruse mõõt

MILLEGA MÕÖTA KÜLL PÖNGERJATEMPE,
TÖNGERJATEGUSID, VINGERJAVEMPE!
MILLIPEETRIGA!
ANTIMEETRIGA!
ILOGRAMMIGA!
ALOGRAMMIGA!
VILLUVAKSA, VALLOTONNIGA!
VÕI EHK NURGASSEISJA JONNIGA!

OOTAMATU KOHTUMINE

JAAN RANNAP

Toonekurg Tooni

Ühel novembrihommikul, kui Ruuta nagu tavaliselt kooli läks, nägi ta tee ääres kraavipervel toonekurge.

Piltidel seisavad toonekured harilikult ühel jalal. Kraaviperve toonekurel olid mõlemad jalad maas. Ja võib-olla just seepärast, aga võib-olla ka halli tolmukorruga kaetud sulgede ning pleekinud poolavali noka tõttu nägi toonekurg välja kuidagi nukker ja kurvameelne.

«Mis sa teed siin, kureke!» küsis Ruuta. «Kas sul üksi igav ei ole!»

Toonekurg noogutas pead. Toonekurg noogutas pead just niimoodi, nagu tahaks ütelda, et jah, on küll igav, koguni väga igav, aga mis sa hädaga teed, kui seltsi ei leidu.

«Kuidas sa nii hilja veel siin oled!» küsis Ruuta. «Teised kured on juba ammu lõunamaal.» Ruuta teadis seda täpselt. Lindude rändest oli koolis juttu olnud. Nad olid tunnis isegi laulnud, et tee, tee, kurekesed.

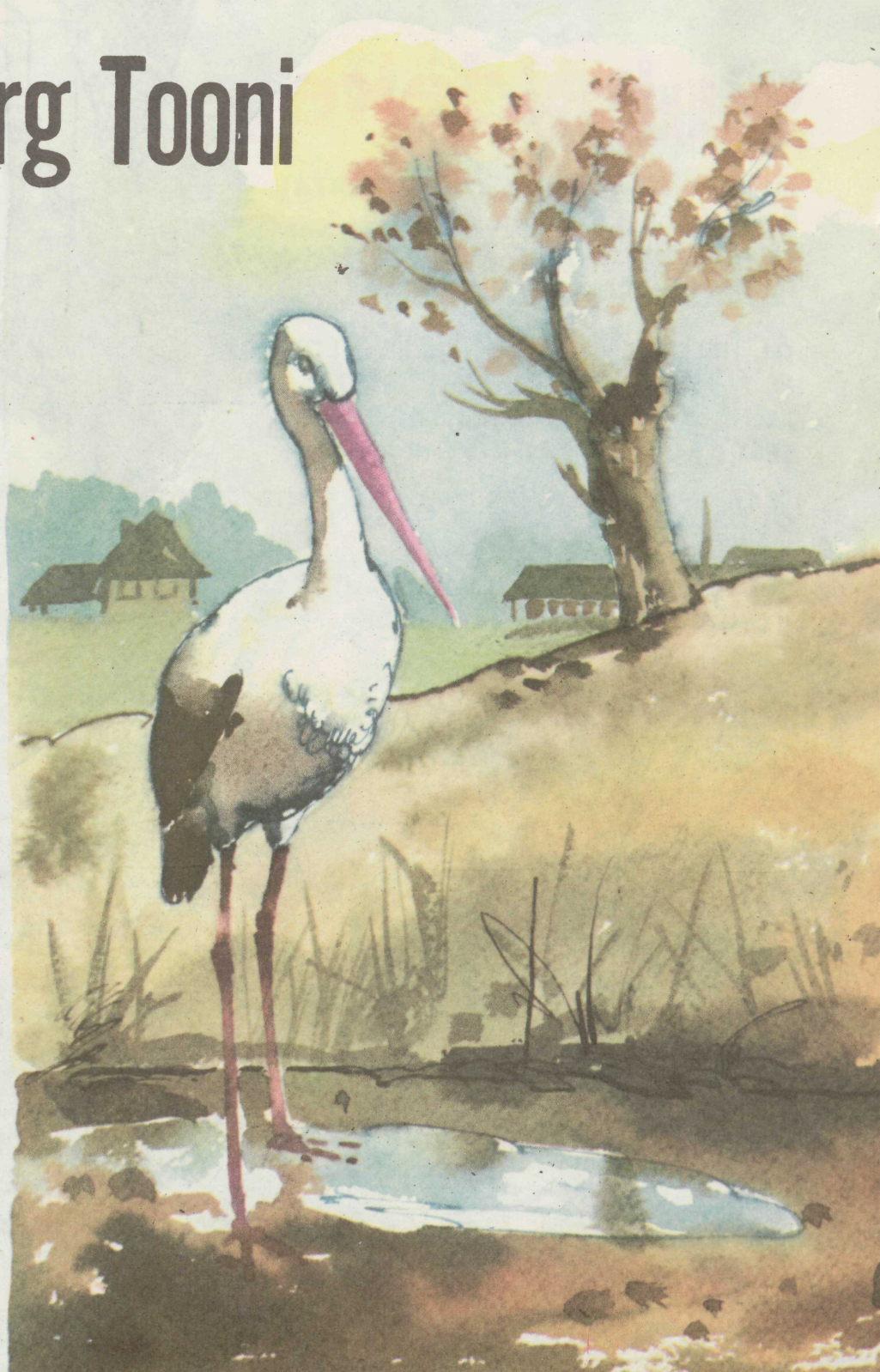
«Kas sa jäid teistest maha!» küsis Ruuta. Enam toonekurg ei noogutanud. Ta vaatas Ruutat pika pilguga. Ilmselt nüüd oli selles pilgus vastus, aga Ruuta ei saanud pilgukeelest aru. Nii ta siis viipas kraavikaldal seisjale hüvastijätuks käega ja astus edasi.

Kui Ruuta mõni aeg hiljem selja taha vaatas, nägi ta, et toonekurg tuleb talle järele. Mitte lennates, nagu lind ju peaks liikuma, vaid jalgsi, päris Ruuta jälgedes.

«Kureke!» hüüdis Ruuta lõbusalt. «Nüüd sa eksid. Mina ei lähe lõunamaale. Mina lähen kooli. Meil ei ole ühine tee.»

Toonekurg jäi seisma, nagu oleks ta oma eksitusest aru saanud. Aga kui Ruuta kõndimist jätkas, astus ka toonekurg edasi. Iga sammu juures keha koogutades sammus toonekurg Ruuta järel nagu koer, kes keelule vaatamata ei suuda oma perenaisest maha jääda.

Kooli õuele jõudis Ruuta, toonekurg kannul. Ruuta vaatas otsivalt klassikaaslaste järele, aga neid ei olnud näha. Kell just helises. Nüüd läks Ruutal kiireks. Palitunööpe jooksu pealt lahti tehes tormas ta riidevarna juurde. Mis toonekurest saab, ei olnud tal enam aega mõelda.

KOOL

Alamõisa koolis oli ainult kolm klassi, mis tänapäeva tingimustes on üsna haruldane. Hommikuti tulid lapsed kooli jalgsi või jalgrattaga, mis tänapäeva tingimustes on veel haruldasem. Ja kaks õpetajat tundsid nimepidi mitte ainult kooli kõiki lapsi, vaid ka kõikide laste vanemaid, vanaisasid ja vanaemasid, mis tänapäeva kooliolusid arvestades on lausa ennekuulmatu. Igas tunnis sai iga laps vähemalt korra tahvlile kirjutada või valjusti lugeda. Aga kui ta just seda ei saanud, siis mõnele küsimusele vastas ta ikkagi.

Hommikul, millest meil jutt, olid kolmanda klassi lapsed parajasti lugenud tükki, mis rääkis sügisest. Ja siis jutustanud, millest nad olid lugenud. Seepeale ütles õpetaja, et kooliteel märkasid nad kindlasti palju, mis lähenevast sügisest kõneleb. Ja küsis, kas keegi tahab sellest rääkida.

«Mina märkasin, et kased ja vahtrad on oma lehed maha pilanud,» ütles Reet, kes istus esimeses pingis.

«Mina nägin, et teeäärne kõrrepõld on üles küntud,» ütles Tiina teisest pingist.

«Õpetaja, õpetaja, Habe läks lauda poole, loomapeedid vankrikastis!» kuulutas Paul viimasest pingist, püüdis kinni õpetaja etteheitva pilgu ja parandas end ruttu: «Ma tahtsin öelda, et onu Peterson läks. Onu seltsimees Peterson.»

Nüüd ei suutnud Ruuta enam wait olla.

«Aga mind saatis toonekurg kodu juurest koolimaja ukseni,» pahvatas ta ja tõstis lõua uhkelt kõrgele.

Õpetajale uhkeldamine ei meeldinud.

«Ruuta,» ütles õpetaja noomivalt, «toonekured on praegu juba kaugel Aafrikas. Me pidime ju rääkima, mida oma silmaga nägime.»

«Aga õpetaja... Ma tõesti...» tahtis Ruuta kinnitada, et toonekurge ta nimelt oma silmaga nägi, kuid just siis kajas läbi maja kellahelin.

«Kured lähevad — kurjad ilmad, haned lähevad — hallad maas, luiged lähevad — lumi taga,» lõpetas õpetaja tunni. Ta oli esimene, kes klassist välja astus. Esikusse viiva koridori otsauks oli lahti. Keegi oli ka välisukse ristseliti lükanud. Nüüd paistis läbi kolme ukseava lapike koltunud muru, jupike jasmiinihekki ja natuke vanast õunapuust. Aga õunapuu ja heki vahel seisis toonekurg ja plagistas nokka, justkui tahtes püüda õhus keerlevaid lumehelbeid.

(Järgneb)

Loopealne

Kas sa tead, mis on loopealne? Kui oled käinud Saare- või Hiiu- maal, Põhja- või Lääne-Eestis ja silmanud seal laugeid avaraid kadakasi karjamaid, siis vist tead. Umbes niisugused need loopealsed välja näevad. Loopealsel on võimalu labidaga maa sisse korralikku auku kaevata. Juba esimesel vajutusel kolksatab labidas vastu pae- kivi. Vahel koosneb kivikiht väi- kestest kividest, vahel suurematest paelahmakatest, vahel pragudeta paest, mis on sile kui sillutis. See õhukese mullakorra alla peitu- nud paeselg on loopealse tähtsaim tunnus. Talvisel loopealsel on mõnus

Pildistanud HENDRIK RELVE

suusatada. Pole karta, et suusad vajuksid sügavale kohevasse lum- me. Tuleb vaid valida tuuletu päev, sest tuulevarju siin ei leia. Nõrge- madki tuuled saavad loolagedal sisse vägeva hoo ja just seetõttu on sinne lumevaip õhuke ja tihe. See, mis mõnus suusatajale, pole aga sugugi mõnus taimedele. Õbluke lumerüü ei kaitse mulda küllaldaselt pakase eest ja maa külmub vahel sügavalt läbi. Mõni- kord kevaditi ja sügiseti ajab külm loomulla pisikesi pragusid täis ja katkub puruks taimejuured. Loodusteadlased ütlevad: talvine loopealne on veidi põhjamaa tundra moodi. Seetõttu kasvab siin

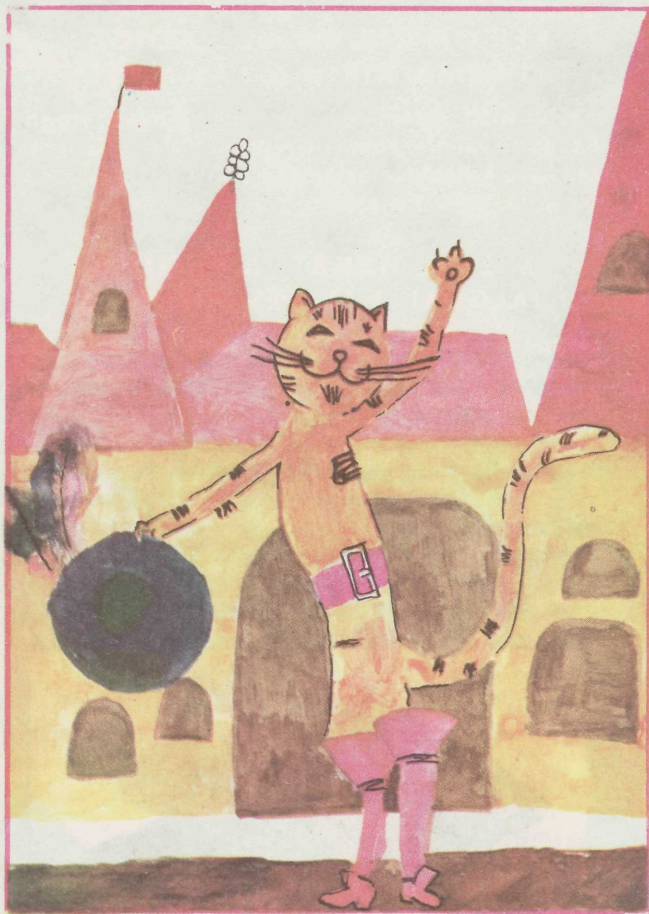
mõni meil muidu haruldane taim, mille päriskoduks on tundrad. Kui aga loopealsele tulla kesk- suvel, on maapind siin tihti pruuni- kaks kõrbenud. Mitte miski ei kaitse nüüd maapinda lõõskavate päikesekiirte eest, õhuke mulla- kiht kuivab ja taimed närbumad veepuuduses. Suvine loopealne on veidi lõunamaise stepi moodi, kus rohi südasuvel samamoodi koltub. Ja seepärast kasvab siin ka mõni selline taimeliik, mille päriskoduks on stepid. Seevastu kõige harilikumaid taimi, mida mujal Eestimaal peaaegu kõikjal võib leida, loopealsel tihti ei näe. Siin kasvavad vaid sellised, millel

on paepealsel äraelamiseks erili- sed omadused.

Vaadakem või kadakat, mis talvi- sel loopealsel lume sees oma kasukat turritab. Miks suudab kada- kas loopealsel elada? Vastuse saad, kui puudutad kadaka okkaid. Need on jäigad ja nõelteravad. Kadaka okkad on kitsad ja tiheda kattega, neist aurab õhku väga vähe vett. Kadakas kulutab elamiseks vett kokkuhoidlikumalt kui teised puud ja on seetõttu ainsa puuliigina võimeline loolagedatel võrsuma. Kadakas kasukas on küll hästi torkiv, kuid neid, kes seda sööma kipuvad, see eemale ei peleta. Kadakaid söövad lambad. Siiski ei tee lambad kadakaid okastest päris paljaks. Nad napsavad vaid välimisi, nooremaid ja mahlase- maid okkaid ning võrseid. Need kasvavad kadakale igal aastal uuesti. Loopealsed ongi olnud ammusest aegadest lammaste kar- jamaaks. Need, kes pikki inim- põlvi paestel maadel elanud, on nendega kohanenud omamoodi. Paekivi on siin ikka olnud käepära- seim ehitusmaterjal. Näiteks Saare- maal on paekivist laotud kõrgeid aedu, ehitatud tuulikuid ja talu- hoonete müüre, ahje ja põrandaid. Kui sa juhtuksid Ölandi saarele, mis asub otse üle Läänemere Rootsi ranniku lähedal, leiaksid eest samasugused kadakased karja- maad, hallid lambakarjad ja hallid paeehitised. Eestis ja Rootsis on loopealsed üsna tavalised. Mujal maailmas ei leiduvat neid aga üld- se.

Kas pole imelik? Võib läbi käia Aafrika, Austraalia, Ameerika ja muud kauged ning põnevad pai- gad, kuid sellist paepealset ei kohta. Nii haruldane on meie tavaline kodune loopealne.

HENDRIK RELVE

«Saabastega kass» — joonistanud KATRIN NIIT Viljandi Pioneerimajast.

TALV

TALVEL LUND ON KÕIKJAL PALJU,
SEE EI SEGA MEIE NALJU.
JA KUI KÜLM EI OLE VALJU,
KUTSUN ÕUE SÕBER KALJU.

ÕUES LUMESÕDA PEAME,
JA KUI VAJA, KELKU VEAME.
ÕHTUKS ÄRA VÄSIME,
EMALT SÜÜA KÜSIME.

HELLE TALLO,
Kilingi-Nõmme Keskkooli
IIIb klassi õpilane

TUISK

ÕUES TUISKAB, LUMI KEEB,
OLEME KÕIK SUUSATEEL.
MINA KERSTI, KADRIGA
KUKUME, ET MÜTSUB MAA.

SILLE SERVET,
Paide 1. Keskkooli
IIb klassi õpilane

Kallid «Tähekesed» sõbrad! Kuueaastane KATI METSALU Tallinnast saatis meile toreدا muinasjutu. Meie trükime sellest ära osa. Kirjutage teie muinasjutt lõpuni. Kellel see kõige paremini õnnestub, saab «Tähekeselt» kingituse.

KASS – KUNINGATÜTAR

KORD ELAS ÜHES KUNINGRIIGIS KUNINGATÜTAR, KES TEGELIKULT OLI KASS. TA IGATSES VÄGA KAASA JÄRELE. KUID TA TAHTIS MEHEKS AINULT SEDA, KES TEAB, MIKS ELEVANDID ON SUURED. PALJUD KOSILASED OLID JUBA PROOVINUD, AGA KEEGI EI TEADNUD, MIKS ELEVANDID ON SUURED. ÜHEL ILUSAL PÄEVAL TULI LOSSI ...

METSARAJAL

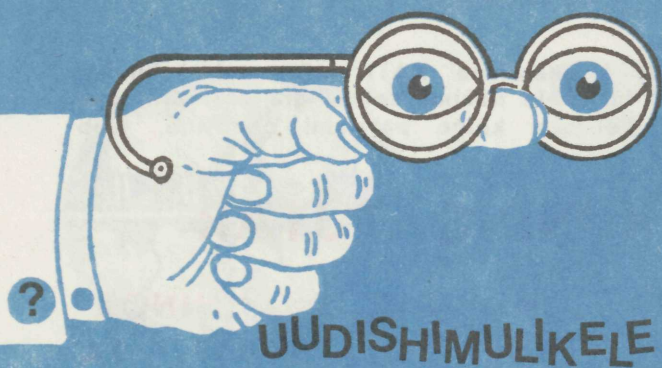
Lähen metsa. Vaatan ringi. Igal pool on suured lumehanged. Kuulen kuuse otsast kröbinat. Seal närib orav käbi. Annan oravale veel pähkleid. Siis näen lumel jänese jälgi. Pöösa tagant vaatab jänes mulle arglikult otsa. Annan talle porgandi. Ise lähen rõõmsalt koju.

KAIE VIIR,
Tallinna 7. Keskkooli
Ib klassi õpilane

OLEN TÄNAVALATERN

Vilks, vilks! Mis märga lödi mulle nüüd krae vahele sadama hakkas! No muidugi, lumelõrts! Ja kes need lumised marakratid sealt tulevad! Naaberpostil taheti eile silm sisse lüüa. Aga tema oskab ju neid enesekaitse võtteid, juhtis kõik löögid osavalt kõrvale. Kuid kust mina mingeid võtteid tundma peaksin. Mida nüüd teha! Õnneks lähevad mööda. Nüüd astuvad naabermajja sisse. Juba tulevad jälle! Ei, need on Terje ja Tuuli. Tüdrukud kutsuvad ka Karini välja. Sealt tulevad veel Sille ja Marit. Vaatan, kuidas lapsed kelgutavad, ja tunnen rõõmu. Juba kutsutaksegi Sille ja Marit koju. Teised jäävad veel välja, kuid tean, et mitte kauaks. Ma ei taha veel üksi jääda, kuid parata pole midagi. Peab. Loodan, et homme tulevad nad veel. Pilgutatan lastele hüvastijätuks oma kena kollast silma.
Vilks, vilks!

KATRIN KASK,
Tartu 12. Keskkooli
IVd klassi õpilane

UUDISHIMULIKELE

KAS ON SADANUD VÄRVILIST LUND!

On küll. Kollast lund on sadanud Sverdlovskis ja Habarovskis, pruuni lund Krasnaja Gorkas. Lumi värvus kollaseks seetõttu, et tuuled tõid Gobi kõrbest tolmu sadade kilomeetrite taha. Tolm segunes lumega ja muutis selle kollaseks. Pruunis lumes leiti koirohu, maltsa, lepa ning kase õietolmu. Neid tõi tuul Alam-Volgamaalt ja Uuralitest.

KUIDAS RÄHN PUUKOORE ALT TÕUGUD KÄTTE SAAB!

Tõugud elavad puukoore all kitsastes käikudes. Nokaga rähn sealt saaki kätte ei saa. Ta forkab tõugu hoopis oma pika tugeva keele otsa. Nii veab ta saagi käigust välja. Tõuk keele otsast ära ei libise, sest keeletipp on varustatud teravate tahapoole kaldudega. Mõni rähn võib oma keele 14 cm pikkuselt välja sirutada.

MISSUGUNE LIND PESITSEB TALVEL?

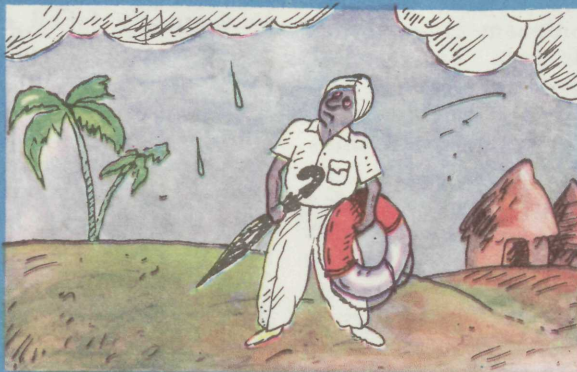
Käbilind. Miks tema talvel pesitseb! Peaaegu kõik linnud toidavad oma poegi putukate, tigude, ussikestega. Käbilind aga sööb kuuse- ja männikäbide seemneid. Talvel jätkub neile toidupoolist küllaga. Emalind pesast ei lahu, istub ja soojendab poegi. Süüa toob isalind. Kui tahad käbilindu näha, siis otsi teda kuuskust. Näed seal lindu, kes hüpleb mööda oksa, sageli pea alaspidi. See ongi käbilind.

Illustreerinud PRIIT PÄRN

KUS ON KÕIGE MÄRJEM PAIK MAAILMAS!

India külas Tšerrapundžis Bengali lahe ääres. On päevi, mil siin langeb ööpäevas kuni 100 mm sademeid. Kui vesi ei imbuks maapinda, kataks see maa meetripaksuse veekihi. See on poolteist korda rohkem, kui sajab aasta jooksul Euroopa keskosas. Mõnedel aastatel sajab Tšerrapundžis nii palju vihma, et maa peale jäädes oleks veekiht 5—6-korruselise maja kõrgune.

KES ON KIRJUTANUD KÕIGE LÜHEMA KIRJA MAAILMAS!

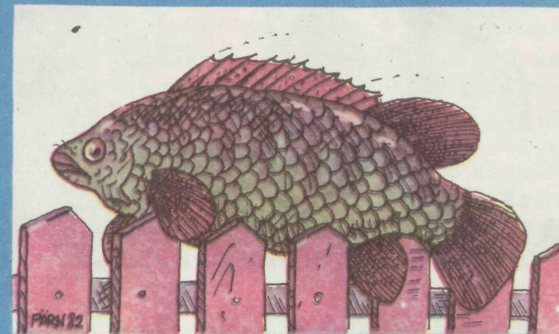
Arvatavasti prantsuse kirjanik Victor Hugo. Saanud valmis romaani «Hüljatud», saatis ta raamatu kirjastusele. Juurde lisas järgmise sisuga kirja: «!». Kirjastaja vastas: «!».

MILLAL HAKATI MÄNGIMA JALGPALLI JA KES ON PELE!

Jalgpalli sünnimaaks peetakse Inglismaad. Rahvajalgpalli hakati seal mängima peaaegu 800 aastat tagasi. Praegu on jalgpall üks armastatumaid spordialasid.

Maailma kõigi aegade parimaid jalgpallureid on Pele. Pele õige nimi on Edson Arantes do Nascimento. Ta mängis Brasiilia rahvusmeeskonnas.

Pelest on kirjutatud raamatuid, tehtud filme. Sinagi võid tema elust lugeda raamatust «Pele», mis eesti keeles ilmus 1975. aastal.

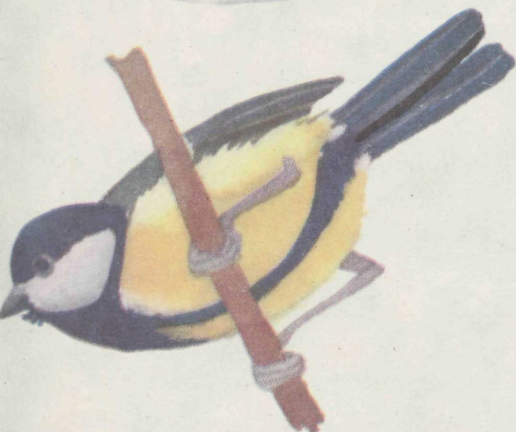
MISSUGUNE KALA SAAB LÄBI VEETA!

Ronikala. Tema elab jõeketes, tiikides ja järveketes Indias, Malai saarestikus ja Filipiinidel. Kuumal ajal jääb veekogudesse vähe vett, tihtipeale kuivab tiik hoopis ära. Harilikud kalad sel juhul hukkuksid. Ronikala ronib kuivavast tiigist välja ja läheb uut veekogu otsima. Ta võib tunnis roomata kuni 100 m. Vahel kaevuvad kalad mutta ja uinuvad vihmade tulekuni. Kohalikele elanikele on ronikala eluviis hästi teada. Kui tiigid ja järveketed kuivavad, tulevad mehed labidatega. Nad kaevavad tiigipõhja läbi ja saavad palju kalu.

LAANEPÜÜ

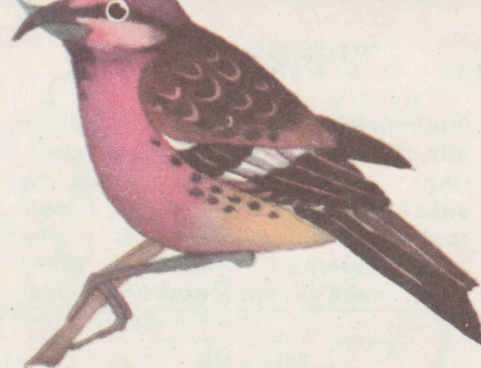
Laanepüü armastab metsaalust risu, tihedat alusvõsa, kus ta osavasti ronib. Lendu tõuseb valju vurinaga. Toiduks on puude ning pöösaste urvad, pungad, noored lehed, seemned, marjad, putukad. Pesaks on väike lohk samblas või pehkinud puutüves hästi varjulises kohas.

SUUR-KIRJURÄHN

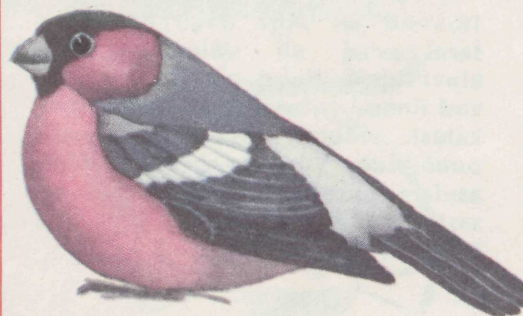
Puutüvel istudes taob suur-kirjurähn nokaga kiiresti vastu kuivanud oksatüügast. Ta teeb puukoorede augu, saab pika kleepuva keele abil kätte putukad ja mardikad. Meelsasti nokib ta ka käbidest seemneid. Pesakoopa raiub kõrgele puutüvesse.

15

METSIS

Metsis on suur, kohmakas ja pelglik lind. Lendu tõuseb suure robinaga. Elada eelistab vanades männikutes ja tammikutes. Toiduks on metsamarjad, õied, taimelehed, putukad, männiokkad, pungad, seedripähklid. Kuna metsistele peetakse jahti, on nende arvukus vähenenud.

TALVIKE

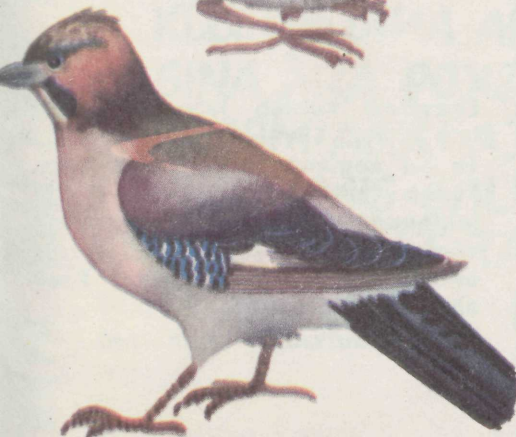
Talvike on varblasest pisut suurem, kohmakas ning rahulik lind. Elab hõredates metsades, kus teeb pesa maapinnale. Külmal aastaajal tuleb maanteedele ja inimeste lähedusse. Toitub umbrohuseemnetest ja mahapudenenud teradest. Suvel sööb ta putukaid ja rohelisi taimevõrseid.

13

SIIDISABA

Siidisabad lendavad meil parvedena ringi septembrist maini. Nad on talvised külalised. Otsivad marjukandvaid puid-pöösaid. Nad on aplad linnud, kes kogu talvepäeva ametis söömisega. Pesitsevad taigas ja tundras, kus ehitavad pesa kõrgele kuuse otsa.

MÄNSAK

Mänsak on meil üsna haruldane lind. Siia rändab taigast, kus on tema kodu. Pesa ehitab paksu metsatihnikusse okäspuu otsa. Põhitoiduks on seedermänni- ning kuuseseemned ja putukad. Veel sööb marju, isegi väikesi linde ning nende mune. Kõige meelsamini elab seal, kus on hea seedripähklisaak.

11

PORR

Porr elab metsas ning toitub mardikatest; sügisel ja talvel ka seemnetest. Toidu otsimist alustab ta alati tüvel maa ligidalt. Usinalt ümber puu keerutades piilub ta igasse kooreprakku. Jõudnud kõrgele, lendab ta järgmise puutüve jalamile. Pesa ehitab porr madalale vanasse puuõõnde.

MUSTRÄSTAS

Musträstas elab meie metsades märtsist oktoobrini. Vaid ükikud jäävad siia ka talvituma. Putukaid, marju ja seemneid otsib ta metsaalustest pöösastikest. Pesa ehitab maapinnale või madalale kännutüükale. Viimasel ajal elab meelsasti ka linnas.

19

PUUKORISTAJA

Puukoristajat võid metsades, puisniitudel ja parkides kohata aasta ringi. Putukaid otsides ronib ta vilkalt puutüvel üles-alla, pea ronimise suunas. Ta sööb ka seemneid ja marju. Pesa teeb rähni poolt maha jäetud pesaõõnsusesse.

TIHANE

Tihaseid on väga palju liike, kes sarnanevad nii väliselt kui eluviisidelt. Need osavad ja liikuvad linnud toituvad põhiliselt putukatest. Metsas teevad pesa puuõõnde. Tihti pesitsevad inimasulate juures, kus söövad meel-sasti võid ja pekki. Pildil on rasvatihane.

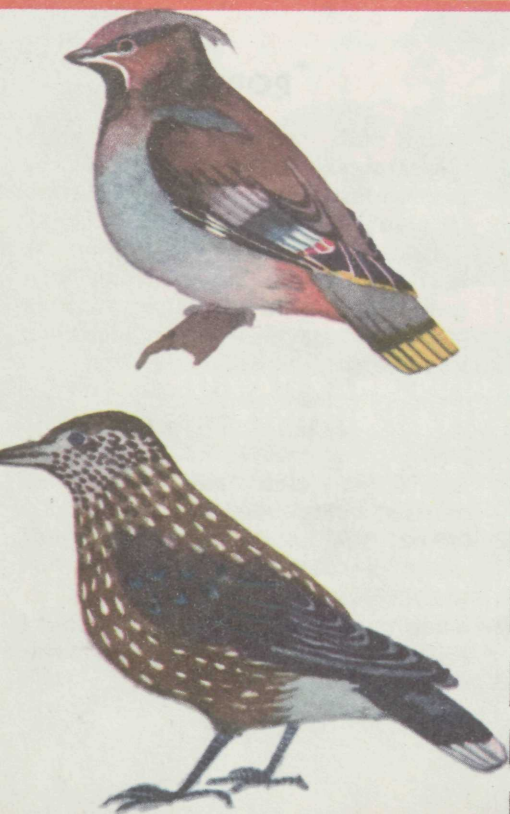
3

KODUKAKK

Kodukakk elab metsas või pargis. Hiirtele, nastikutele, konnadele, suurtele putukatele ja isegi lindudele peab jahti öösiti. Päeval tukub ta puuõõnes või teiste lindude vanades pesades.

LÕIKA KÄSITÖULEHT PUNASEID JOONI MÕÖDA LAHTI, VOLDI PUNKTIIRJOONTE JÄRGI KOKKU JA PANE LEHEKÕLJED ÕIGESSE JÄRJEKORDA. SAAD ENDALE VÄIKESE LINNURAAAMATU.

Joonistanud REGINA LUKK

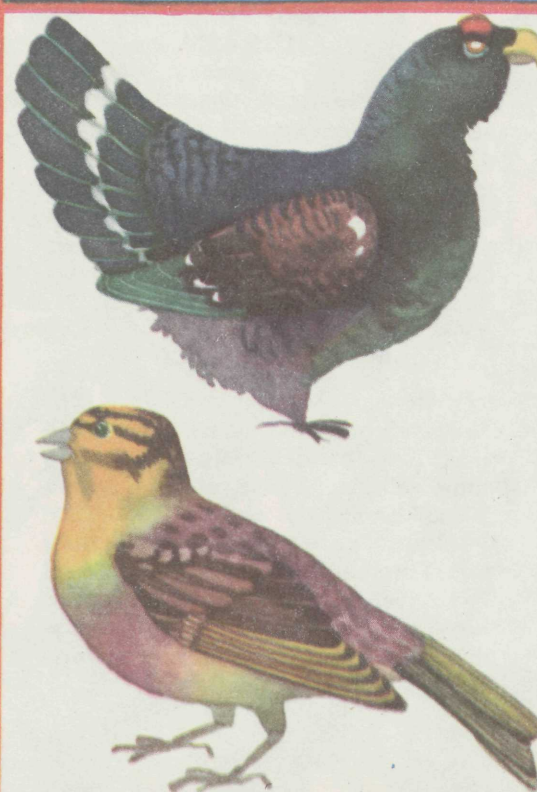
KODUVARBLANE

Kodubarblane elab inimeste läheduses, kus ta ehitab pesa kõige erinevamatesse kohtadesse. Suvel kasvatab üles mitu pesakonda poegi. Põhiliselt on taimetoitlane. Poegade toitmiseks püüab vähesel määral kahjurputukaid.

PASKNÄÄR

Pasknäär on haki suurune rahutu lind, kes kogu aasta tegutseb puudel. Pesa ehitab nooremate puude okstele või puuõõnde. Ta sööb putukaid; toitub ka tamme-tõrudest ja mitmesugustest marjadest. Rüüstab värvuliste pesi.

7

KÄBILIND

Käbilinnu ala- ja ülanokk on omavahel risti ning nende teravad tipud ulatuvad noka külgedele. Sellise nokaga avab ta kiiresti ja osavasti käbide soomuseid, kookides nende vahelt seemneid. Käbilind pesitseb seal, kus on hea käbisaak.

LEEVIKE

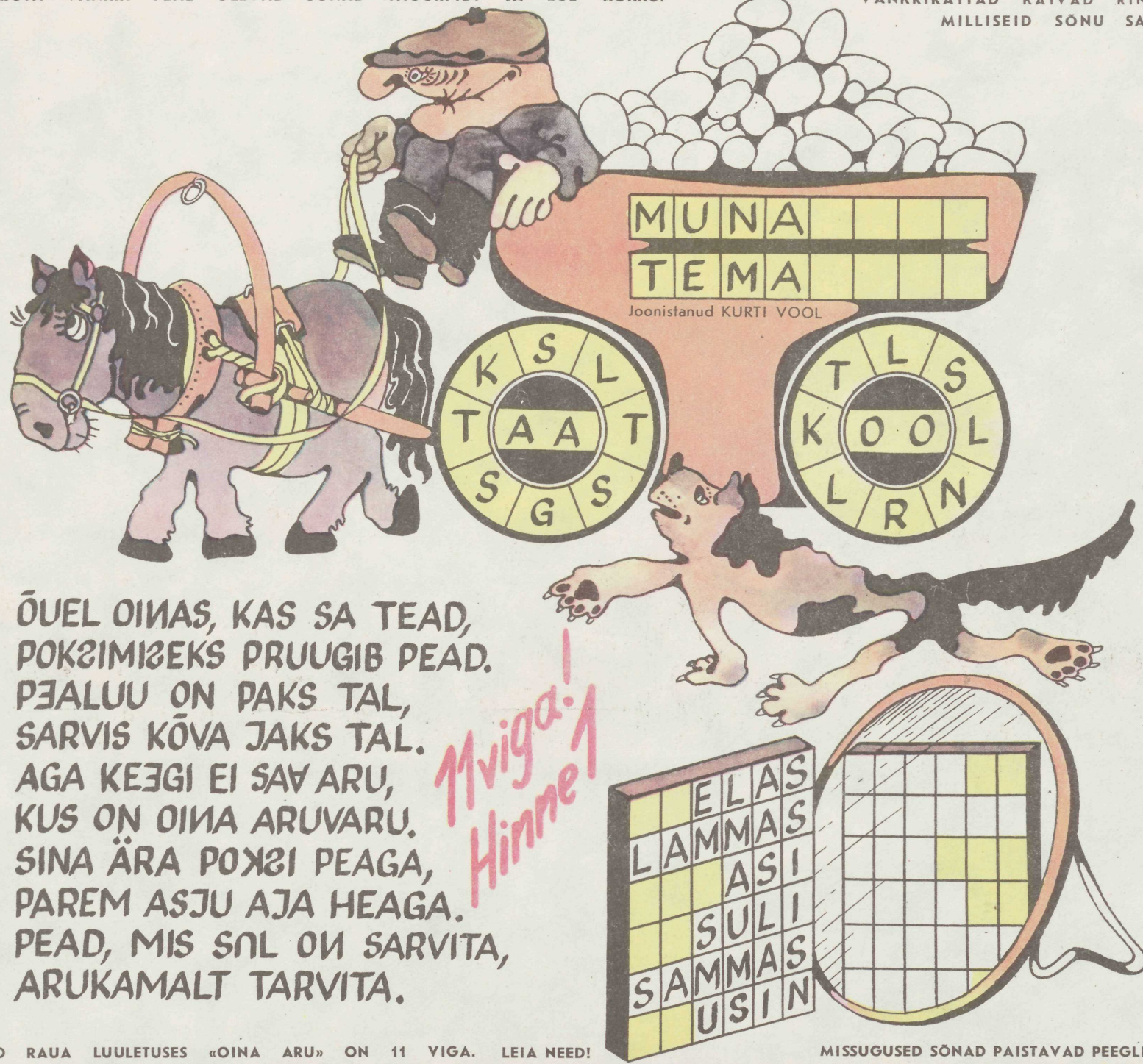
Leevikest kohtab talvel inimasulate juures. Suvel elab ta kuusikus. Ta on aeglane ja kohmakas lind. Toitub mitmesugustest okas- ja lehtpuude seemnetest, pungadest, võrsetest, noortest lehtedest ja õitest; harva putukatest. Pesa ehitab kuuse okstele.

5

ARVA ÄRA! ARVA ÄRA! ARVA ÄRA! ARVA ÄRA! ARVA ÄRA! ARVA ÄRA! ARVA ÄRA! ARVA ÄRA! ARVA ÄRA! ARVA ÄRA!

KIRJUTA YANKRI PEAL OLEVAD SÖNAD TAGURPIDI JA LOE KOKKU.

YANKRIRATTAD KÄIVAD RINGI. MILLISEID SÖNU SAAD!

MUNA
TEMA

Joonistanud KURTI VOOL

K S L
T A A T
S G S

T L S
K O O L
L R N

ELAS
LAMMAS
ASI
SULI
SAMMAS
USIN

Mviga!
Hinne!

ENO RAUA LUULETUSES «OINA ARU» ON 11 VIGA. LEIA NEED!

MISSUGUSED SÖNAD PAISTAVAD PEEGLIST!

TUBLIMATELE LAHENDAJATELE JAGAB «TÄHEKE» KINGITUSI.

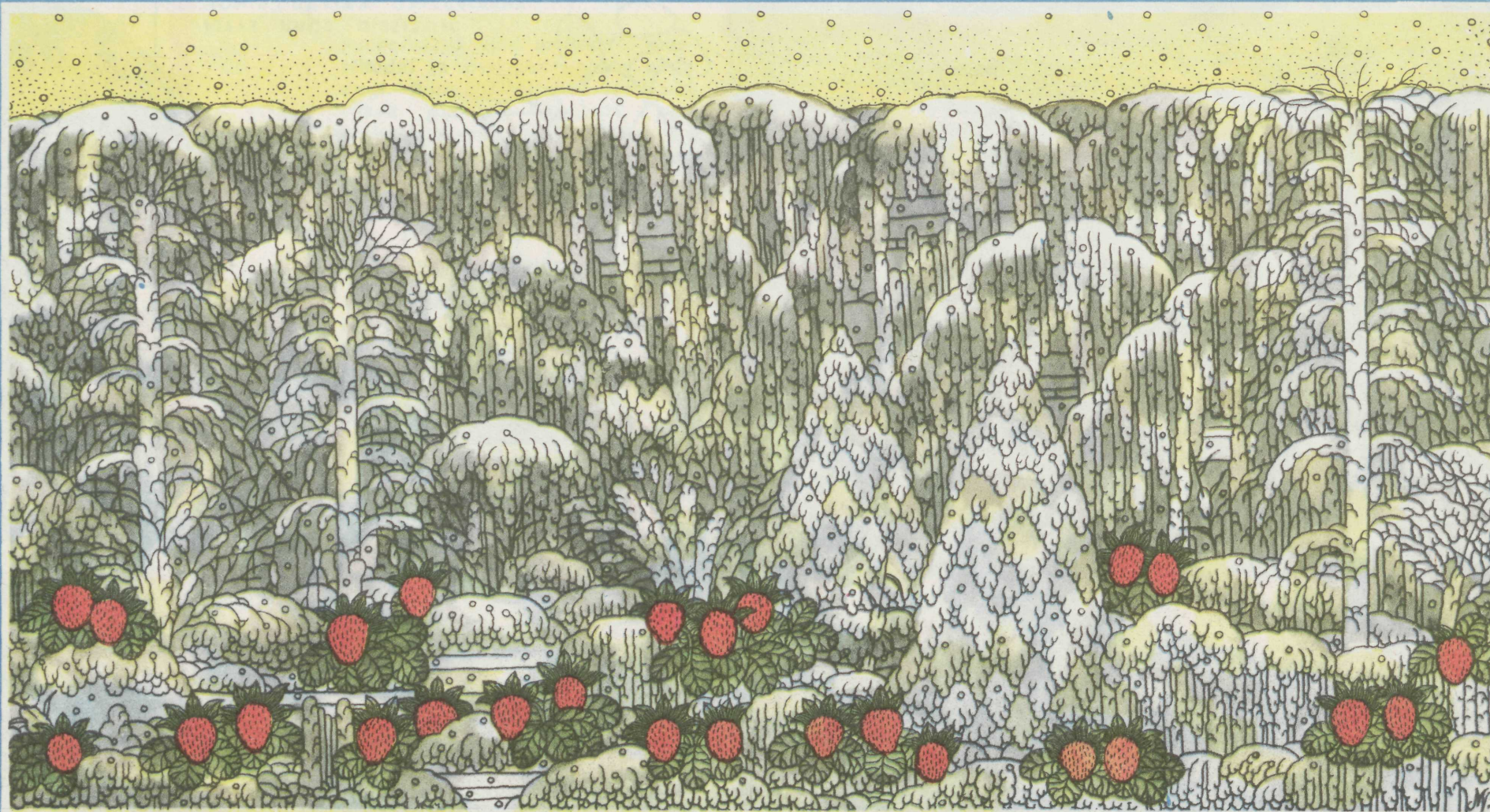
ELKNÜ Keskkomitee ja ENSV Pioneeriorganisatsiooni Nõukogu lasteajakiri «Täheke» nr. 1 1983. Ajakiri asutatud jaanuaris 1960. Ilmub kord kuus. EKP Keskkomitee Kirjastus. Toimetuse aadress: Tallinn 200 101, Pärnu mnt. 67-a. Toimetus käsikirju ei tagasta.

Kolleegium: E. Haamer, V. Kotkas, E. Mardi, H. Mänd, A. Piirma, H. Rattiste. Telefonid: peatoimetaja E. Mardi 681-495, vanemtoimetaja J. Rannap 681-497, kunstiline toimetaja J. Tammsaar 681-400, toimetaja A. Jürgens 681-538, toimetaja V. Variksaar 681-496, sekretär 681-400.

Laduda antud 30. 11. 1982. Trükkida antud 20. 12. 1982. Trükiarv 75 000. Ofsetpaber nr. 1. 60x90/8. Trükipoognaid 2. Arvestuspoognaid 8,0. MB-12333. Tellimise nr. 4027. EKP Keskkomitee Kirjastuse trükikoda, Tallinn 200 090, Pärnu mnt. 67-a.

Esikaanel JAAN TAMMSAARE joonistus «Lumelinna».

Детский журнал ЦК ЛКСМ Эстонии и Союта Пионерской организации Эстонской ССР «Тяхеке» («Звездочка»). На эстонском языке. Выходит один раз в месяц. Типография Издательства ЦК КП Эстонии. Таллин, 200090. Пярну маantee, 67-а. Адрес редакции: ЭССР, Таллин, 200 101. Пярну маantee, 67-а. Цена 20 коп. Объем 2 печ. листа. Заказ 4027. Тираж 75 000.

MAARA VINDI pildi «Lumemaasikad» juurde kirjutas luuletuse LEELO TUNGAL.

Maasikamuusika

LAAS AINA LAULIS JA METS MUUDKUI KUMISES.
SEE OLI MAASIKAMUUSIKA.
MARJU MA KORJASIN KUUSIKUS LUMISES
KORVIGA, KLAASIGA, KRUUSIGA...

TRIIKI SAID NÕUD, POLNUD KORJATA KUHUGI.
MARJU, VAID MARJU MA MÄRKASINI
KORRAGA MÕISTSIN: VÕIKS KORJATA SUHUGI.
AINULT, ET ÄKKI... MA ÄRKASIN.

HÄMARAS TOAS POLNUD ÜHTEGI MAASIKAT.
PUUD OLID AKNA ALL LUMISED.
TASASELT KOSTIS VEEL MAASIKAMUUSIKAT:
MARJAJUUR LUME ALL KUMISESI